EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

20. mai 2010 *

Kohtuasjas C-111/09,

mille ese on EÜ artiklite 68 ja 234 alusel Okresní soud v Chebu (Tšehhi Vabariik) 3. veebruari 2009. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 23. märtsil 2009, menetluses

Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group

versus

Michal Bilas,

* Kohtumenetluse keel: tšehhi.

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja esimees J.-C. Bonichot, kohtunikud C. Toader (ettekandja), K. Schiemann, P. Kūris ja L. Bay Larsen,

kohtujurist: J. Mazák,
kohtusekretär: R. Grass,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– Tšehhi valitsus, esindaja: M. Smolek,

– Saksamaa valitsus, esindaja: M. Lumma,

– Slovakkia valitsus, esindaja: B. Ricziová,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët ja M. Šimerdová,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) [määruse pealkirja tõlget on täpsustatud Euroopa Kohtus] artiklite 24 ja 26 tõlgendamist.

2 Taotlus esitati kindlustusseltsi Česká podnikatelská pojišťovna as, Vienna Insurance Group (edaspidi „ČPP”), asukoht Tšehhi Vabariigis, ja kindlustusvõtja M. Bilasi, elukoht Slovakkias, vahelises kohtuvaidluses kindlustusmakse tasumise nõude üle.

Õiguslik raamistik

3 Kohtualluvuse eeskirjad kindlustusasjade puhul on sätestatud määruse nr 44/2001 II peatüki 3. jaos, mis sisaldab määruse artikleid 8–14.

4 Nimetatud määruse artikkel 8 näeb ette:

„Kindlustusega seotud küsimuste puhul tehakse kohtualluvus kindlaks käesoleva jao kohaselt, ilma et see mõjutaks artikli 4 ja artikli 5 punkti 5 kohaldamist."

5 Kõnealuse määruse artikli 12 lõige 1 sätestab:

„Ilma et see mõjutaks artikli 11 kolmanda lõike kohaldamist, võib kindlustusandja algatada menetluse üksnes selle liikmesriigi kohtus, kus on kostja alaline elukoht, olenemata sellest, kas tegemist on kindlustusvõtja, kindlustatu või soodustatud isikuga."

6 Sama määruse artikkel 13 näeb ette:

„Käesoleva jao sätetest võib kõrvale kalduda üksnes kokkuleppe alusel:

1) mis on sõlmitud pärast vaidluse teket, või

[…]”.

7 Määruse nr 44/2001 II peatüki 6. jao artikkel 22 „Ainupädevus” kehtestab erandliku kohtualluvuse eeskirjad.

8 Selle määruse II peatüki 7. jaos „Kokkulepe kohtualluvuse kohta” sisalduv artikkel 24 sätestab:

„Lisaks käesoleva määruse muudest sätetest tulenevale pädevusele on pädev ka selle liikmesriigi kohus, kuhu kostja ilmub. Käesolevat sätet ei kohaldata juhul, kui isik on ilmunud kohtusse pädevuse vaidlustamiseks või kui artikli 22 kohaselt on ainupädev teine kohus”.

9 Määruse nr 44/2001 II peatüki 8. jagu „Kohtualluvuse ja arvessevõetavuse kontrollimine” sisaldab artikleid 25 ja 26.

10 Nimetatud määruse artikkel 25 näeb ette:

„Kui liikmesriigi kohtule esitatakse hagi, mis on olulises osas seotud asjaga, mille puhul on artikli 22 kohaselt ainupädevad teise liikmesriigi kohtud, deklareerib see kohus omal algatusel, et ta ei ole selles asjas pädev."

11 Sama määruse artikli 26 lõige 1 näeb ette:

„Kui kostja, kelle alaline elukoht on ühes liikmesriigis, kaevatakse teise liikmesriigi kohtusse ning ta ei ilmu kohtusse, deklareerib see kohus omal algatusel, et ta ei ole asjas pädev, välja arvatud juhul, kui pädevus tuleneb käesoleva määruse sätetest."

12 Määruse nr 44/2001 III peatüki „Tunnustamine ja täitmine" 1. jaos „Tunnustamine" olevas artiklis 35 on kirjas järgnev:

„1. Otsust ei tunnustata ka juhul, kui see on vastuolus II peatüki 3., 4. või 6. jao sätetega ning artiklis 72 sätestatud juhul.

[...]

3. Võttes arvesse lõiget 1, ei või otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida. Artikli 34 punktis 1 osutatud avaliku korraga seonduvat kontrolli kohtualluvuse puhul teha ei või."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

13 ČPP esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule 14. aprillil 2008 hagi M. Bilase vastu, nõudes viimaselt 1 755 Tšehhi krooni suuruse kindlustusmakse ja sellele lisanduva viivitusintressi väljamõistmist vastavalt poolte vahel 30. mail 2002 sõlmitud kindlustuslepingule.

14 Kui Okresní soud v Chebu kutsus M. Bilasi üles oma märkusi esitama, vaidles viimane ČPP nõudele sisuliselt vastu, vaidlustamata asja allumist vaidlust lahendavale kohtule.

15 Eelotsusetaotluses märgib Okresní soud v Chebu, et määrusest nr 44/2001 ilmneb, et sellise vastuväite puudumisel ei saa ta juhul, kui asjas puhul ei ole täidetud selle määruse artiklites 25 ja 26 ette nähtud eeldused, kontrollida, kas asi allub talle.

16 Lisaks toob eelotsusetaotluse esitanud kohus välja, et kui ta lahendab vaidluse sisuliselt, kontrollimata seda, kas asi allub talle, võidakse tema otsust vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 35 mitte tunnustada. See säte ei võimalda liikmesriigil tunnustada otsust, mille on teinud kohus, kellele asi ei allu selle määruse II peatüki 3., 4. või 6. jao sätete kohaselt. Seetõttu leiab Okresní soud v Chebu, et kuna talle esitati

hagi nimetatud määruse artikli 12 lõike 1 vastaselt, ei ole tema otsust teises liikmesriigis võimalik tunnustada.

17 Samas kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus niisuguse järelduse paikapidavuses. Ta märgib, et tal peaks kas olenemata määruse nr 44/2001 artiklis 26 sätestatust olema võimalus kontrollida, kas asi allub talle, või siis peaks tal olema võimalus kohaldada seoses asja temale allumisega nimetatud määruse artiklit 24, olgugi et selle sätte kohaldamise võimalus ei tulene sõnaselgelt sama määruse artikli 8 tekstist.

18 Neid tähelepanekuid arvestades otsustas Okresní soud v Chebu menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas […] määruse (EÜ) nr 44/2001 […] artiklit 26 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaselt ei ole kohtul lubatud kontrollida, kas asi allub talle rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade kohaselt, kui kostja osaleb menetluses, isegi kui kohtuasja suhtes kehtivad [selle] määruse [II peatüki] 3. jao kohaselt kohustusliku kohtualluvuse eeskirjad ja hagi on esitatud nende eeskirjade vastaselt?

2. Kas tulenevalt asjaolust, et kostja osaleb kohtumenetluses, võib asi kohtule alluda rahvusvahelise kohtualluvuse eeskirjade alusel määruse [nr 44/2001] artikli 24 tähenduses isegi juhul, kui menetluse suhtes kehtib kohustuslik kohtualluvus [selle] määruse [II peatüki] 3. jao kohaselt, ja hagi on esitatud nende eeskirjade vastaselt?

3. Kui vastus teisele küsimusele on eitav, siis kas asjaolu, et kostja osaleb kindlusasja menetluses kohtus, kellele asi ei allu määruse [nr 44/2001] kohaselt,

tuleks pidada kohtualluvuse kokkuleppeks [selle] määruse artikli 13 lõike 1 tähenduses?"

Eelotsuse küsimused

Teine küsimus

19 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse (EÜ) nr 44/2001 artiklit 24 tuleb tõlgendada nii, asi allub kohtule, kellele on esitatud hagi selle määruse II peatüki 3. jaos sisalduvate eeskirjade vastaselt, kui kostja ilmub kohtusse ja ei vaidlusta kohtualluvust.

20 See küsimus puudutab seda, kas isegi kohtuasjades, millele kohaldatakse määruses nr 44/2001 ette nähtud selliseid valikulise kohtualluvuse eeskirju nagu need, mis sisalduvad selle määruse II peatüki 3. jaos ja käsitlevad kindlustusvaldkonda, on juhul, kui kostja ilmub kohtusse ja ei vaidlusta asja allumist menetlevale kohtule, tegemist vaikiva kokkuleppega kohtualluvuse kohta.

21 Selles osas tuleb välja tuua, et määruse nr 44/2001 artikli 24 esimene lause kehtestab kohtualluvuse eeskirja, mis rajaneb kostja kohtusse ilmumisel kõigis kohtuasjades, mille puhul asja allumine menetlevale kohtule ei tulene selle määruse teistest sätetest. Sealhulgas kohaldatakse seda eeskirja juhtudel, kui kohtule on esitatud hagi selle määruse sätteid eirates, ning see tähendab, et kostja kohtusse ilmumist võib pidada

vaikivaks nõustumiseks asja allumisega sellele kohtule, kus asi algatati, ning seega vaikivaks kokkuleppeks kohtualluvuse kohta.

22 Määruse nr 44/2001 artikli 24 teine lause näeb ette erandid sellest üldeeskirjast. Nimetatud sätte kohaselt ei peeta vaikivaks kohtualluvuse kokkuleppeks seda, kui kostja vaidlustab kohtualluvuse, väljendades nii oma tahet mitte nõustuda asja allumisega sellele kohtule, või kui on tegemist juhtudega, millega seoses nimetatud määruse artikkel 22 näeb ette erandliku kohtualluvuse eeskirjad.

23 Kõnealune teine lause sisaldab õigusnormi, mis piirab üldeeskirja kohaldamisala. Seetõttu on selle puhul tegemist erandiga, ning seda tuleb tõlgendada kitsalt, nagu on märkinud ka Tšehhi, Saksamaa ja Slovakkia valitsus ning Euroopa Ühenduste Komisjon.

24 Sellest järeldub, et määruse 44/2001 artikli 24 teist lauset ei tohi mõista nii, et see võimaldab jätta kohaldamata sama artikli esimeses lauses väljendatud üldeeskirja muude kohtuvaidluste puhul kui need, millele see sõnaselgelt viitab.

25 Kohtupraktikast 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (EÜT 1972, L 299, lk 32) artikli 18 kohta – mis on sisuliselt identne määruse nr 44/2001 artikliga 24 – tuleneb, et nimetatud artikli 18 teises lauses ette nähtud erandite hulgas sõnaselgelt nimetamata juhtudel kohaldatakse üldeeskirja, et kohtualluvus on kindlaks määratud vaikival kokkuleppel. Lahendades kohtuasja, kus pooled olid sõlminud kohtualluvuse kokkuleppe, kinnitas Euroopa Kohus, et kõnealuse konventsiooni üldisest ülesehitusest ega eesmärkidest ei saa välja lugeda põhjusi, mis takistaks pooltel anda asi lahendada teisele kohtule kui see, kellele asi reeglipäraselt alluks (vt 24. juuni 1981. aasta otsus kohtuasjas 150/80: Elefanten Schuh, EKL 1981, lk 1671, punkt 10, ning 7. märtsi 1985. aasta otsus kohtuasjas 48/84: Spitzley, EKL 787, punktid 24 ja 25).

26 Neil asjaoludel ning arvestades, et määruse nr 44/2001 II peatüki 3. jaos sisalduvate kohtualluvuse eeskirjade puhul ei ole tegemist erandliku kohtualluvuse eeskirjadega, peab kohus, kus menetlus on neid eeskirju järgimata algatatud, sedastama, et asi allub talle, kui kostja ilmub kohtusse ja ei vaidlusta kohtualluvust.

27 Eelotsusetaotluses soovib Okresní soud v Chebu teada, kas juhul, kui ta tunnistab määruse nr 44/2001 artikli 24 alusel, et asi allub talle, olenemata sellest, et selle määruse II peatüki 3. jao eeskirju pole järgitud, võidakse tema otsust mitte tunnustada vastavalt nimetatud määruse artikli 35 lõikele 1.

28 Selles osas tuleb välja tuua, et nimetatud artikkel 35 sätestab tunnustamata jätmise alusena valikulise kohtualluvuse eeskirjade eiramise, ning muu hulgas kindlustusasjade kohtualluvuse eeskirjade eiramise, kuna nende eeskirjade eesmärk on tagada nõrgema poole tõhustatud kaitse.

29 Niisugune säte puudutab niisuguste otsuste tunnustamata jätmist, mille on teinud kohus, kuhu hagi on esitatud kõnealuseid eeskirju järgimata. Seega ei kohaldata seda juhul, kui otsuse on teinud kohtualluvuselt õige kohus. Niisuguse kohtuga on tegemist eelkõige juhul, kui sellele kohtule on esitatud hagi – olgugi et kõnealuseid valikulise kohtualluvuse eeskirju järgimata – ning kostja ilmub kohtusse ja ei vaidlusta kohtualluvust. Selle kohtu volitused rajanevad määruse nr 44/2001 artiklil 24. Seega ei takista kõnealuse määruse artikkel 35 selle kohtu tehtud otsuse tunnustamist.

30 Seetõttu, olgugi et kohtualluvuse eeskirjade eesmärk kõnealuse määruse II peatüki 3.–5. jaos nimetatud valdkondades on pakkuda nõrgemale poolele tõhustatud kaitset (vt selle kohta 13. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-463/06: FBTO Schadeverzekeringen, EKL 2007, lk I-11321, punkt 28), ei saa viidatud jagudes kindlaks määratud kohtualluvust neile pooltele peale sundida. Kui poole vaba otsus on kohtusse

ilmuda, jätab määrus 44/2001 talle võimaluse end sisuliselt kaitsta teises kohtus kui need, mis on kindlaks määratud kõnealustes jagudes.

31 Tšehhi ja Slovakkia valitsus on oma märkustes rõhutanud, et kostja kohtusse ilmumise kvalifitseerimiseks vaikivaks kohtualluvuse kokkuleppeks põhikohtuasja vaidlusega sarnases asjas peab tagama, et kostja kui nõrgem pool oleks täielikult teadlik tagajärgedest, mida sisuliste vastuväidete esitamine kaasa toob. Niisiis peab kohus nõrgema poole kaitsmiseks omal algatusel kontrollima, kas viimase tahteavaldus on tegelikult teadlik ja kas selle eesmärk on anda asi selle kohtu alluvusse.

32 Tuleb välja tuua, et niisuguse kohustuse saab kehtestada ainult sellekohase sõnaselge eeskirja lisamisega määrusesse nr 44/2001. Sellele vaatamata on kohtul, arvestades kõnealuse määruse II peatüki 3.–5. jao kohtualluvuse eeskirjade eesmärki, milleks on nõrgemaks peetavale poolele tõhustatud kaitse tagamine, alati võimalik kindlaks teha, kas kostja, kelle vastu on sellele kohtule neil asjaoludel hagi esitatud, on täielikult teadlik tagajärgedest, mida toob kaasa tema nõusolek kohtusse ilmuda.

33 Eelnevast lähtudes tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artiklit 24 tuleb tõlgendada selliselt, et kohus, kus menetlus on kõnealuse määruse II peatüki 3. jaos sisalduvaid eekirju järgimata algatatud, peab sedastama, et asi allub talle, kui kostja ilmub kohtusse ja ei vaidlusta kohtualluvust; niisuguse kohtusse ilmumise puhul on tegemist vaikiva kokkuleppega kohtualluvuse kohta.

Esimene ja kolmas küsimus

34 Kuna vastus teisele küsimusele on jaatav, ei ole Euroopa Kohtul enam vaja analüüsida kolmandat küsimust, kuna eelotsetaotluse esitanud kohus on nimetatud küsimuse esitanud juhuks, kui vastus teisele küsimusele on eitav.

35 Mis puudutab esimest küsimust määruse nr 44/2001 artikli 26 lõike 1 tõlgendamise kohta, siis piisab, kui tõdeda, et kuna Euroopa Kohtu poolt teisele küsimusele antud vastusest tuleneb, et eelotsusetaotluse esitanud kohus peab nimetatud määruse alusel tunnistama, et asi allub talle, siis ei ole selle sätte, mida vastavalt selle sõnastusele kohaldatakse ainult juhul, kui tegemist on kohtuga, kellele asi selle määruse sõnastuse kohaselt ei allu, analüüsimine enam asjakohane.

Kohtukulud

36 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste [tunnustamise ja] täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades artiklit 24 tuleb tõlgendada selliselt, et kohus, kus menetlus on kõnealuse määruse II peatüki 3. jaos sisalduvaid eekirju järgimata algatatud, peab sedastama, et asi allub talle, kui kostja ilmub kohtusse ja ei vaidlusta kohtualluvust; niisuguse kohtusse ilmumise puhul on tegemist vaikiva kokkuleppega kohtualluvuse kohta.

Allkirjad